

CANVI CLIMÀTIC I DRETS HUMANS

IVO POLETTTO

Goiânia, GO, Brasil

1. Drets de la Terra, condició per als DH

Per parlar de forma adequada a la consciència crítica d'aquests temps, s'ha de tenir present la relació entre els drets humans (DH) i els drets de la Terra, també anomenats drets de la natura. Per tal que es pugui afirmar que les persones i pobles tenen dret a un medi ambient favorable és absolutament necessari garantir que la Terra té dret al que ella va crear, perquè es doni un ambient terrestre favorable a la vida.

Pràcticament a totes les constitucions dels estats hi ha afirmats els drets individuals i col·lectius de les persones. Entre d'altres, el dret al medi ambient i l'obligació pública de tenir-ne cura. Però el seu límit està en l'antropocentrisme de la seva formulació. Això és el que fa que en aquestes constitucions es mantingui la il·lusió ideològica que seria possible garantir el dret humà i la cura amb l'ambient natural i, alhora, mantenir en expansió constant d'empreses de lliure iniciativa capitalista, que tenen com a base l'apropiació privada de béns naturals de sòl i subsòl i la seva transformació, a través de processos industrials i apropiació i ús del treball humà, de tecnologies i tècniques de producció. A les darreres dècades, aquestes empreses han exigit llibertat absoluta a nivell mundial, consolidant un mercat de capital i de mercaderies que està duent la Terra a un estrès amenaçador. I el resultat d'aquest procés és el desmuntatge del que hi havia d'*estat de benestar social*, l'augment de l'atur, l'explotació del treball, i una concentració cada vegada més espantadora de la riquesa mundial.

Amb la col·laboració dels pobles indígenes, que han decidit dur a l'espai de la política democràtica la seva pràctica comunitària del *Bon Viure*, Bolívia i l'Equador han donat un pas innovador en el reconeixement dels drets de la Terra. A la Constitució de l'Equador, aquests drets són al capítol 7è: "La natura o Pacha Mama, en la que es reproduïx i realitza la vida, té dret a que es respecti integralment la seva existència i el manteniment i regeneració dels seus cicles vitals, estructures, funcions i processos evolutius". O sigui, la Pacha Mama té *cicles vitals anteriors*

als dels éssers humans; en realitat, la vida humana només va esdevenir possible amb els seus processos evolutius, que va generar la *biodiversitat en la qual es féu possible el salt de la vida vers la forma humana*. Per això, sense el reconeixement i garantia dels drets de la Pacha Mama, desapareixen les condicions per al dret humà a l'ambient vital i, en realitat, per a tots els DH.

2. Agressions que provoquen canvis climàtics

Per ser tan greus i profundes les interferències humanes en les estructures vitals de la Terra, alguns investigadors ja treballen amb la hipòtesi que el temps geològic de l'*holocè* està essent substituït per l'*antropocè*. Significa que l'activitat humana està aconseguint provocar la fi del període d'onze mil anys en el qual el clima terrestre va ser més equilibrat i favorable a la multiplicació d'espècies vives, inclosa l'espècie humana, que ja sobrepassa els set mil milions d'individus.

Segons els investigadors que treballen en col·laboració amb l'IPCC –Taula Intergovernamental sobre Canvis Climàtics–, amb la confirmació d'altres centres d'investigació, el procés de canvi climàtic va començar al voltant de 1750, amb l'anomenada *revolució industrial* capitalista. Quatre factors van ser i continuen essent essencials: a) el descobriment successiu de fonts eficients d'energia: carbó, gas, petroli..., b) desenvolupament de noves tecnologies i màquines, accelerant l'extracció de matèries primeres i la producció i comercialització de les mercaderies; c) internacionalització del mercat capitalista, especialment amb l'hegemonia del capital financer, en l'època de la globalització neoliberal; d) generació ideològica de necessitats en els consumidors a través dels mitjans de comunicació, i control del temps útil dels productes, planificant la seva obsolescència, expandint el consumisme i els residus.

Sumant-ho tot, la humanitat està aconseguint, a través dels capitalistes que ho comanden tot, que la quantitat de CO₂ a l'atmosfera ja hagi sobrepassat les 400 ppm, o sigui, 400 parts de cada milió que la constitueix. És molt, tenint present que en els darrers

set mil anys del període de l'*holocè*, el CO2 de l'atmosfera va mantenir-se en 280 ppm, la qual cosa va mantenir la temperatura de la Terra, de mitjana, en 14,5°C. Ara, amb 400 ppm, la temperatura mitjana del planeta ja està pràcticament un grau per sobre. Clara i comprovadament s'està donant un *procés d'escalfament de la Terra*.

Aquest escalfament planetari, combinat amb altres processos de pol·lució i contaminació, és el principal causant dels canvis climàtics. Fenòmens com les pluges, vents, nevades, tempestes marítimes, sequeres... canvien d'intensitat i esdevenen amenaces a la vida. Crescudes cada vegada més grans i sequeres més prolongades, així com huracans més intensos i l'augment del nivell de les aigües dels oceans, tornen inhabitable àrees continentals densament poblades. On aniran a viure els milions d'*immigrants climàtics*?

3. La necessària lluita per la justícia ambiental

¿Qui pateix més intensament els efectes dels canvis climàtics, els 85 multimilionaris que tenen el mateix patrimoni que 3.500 milions d'éssers humans, i que són els principals causants dels processos d'escalfament del planeta... o els 3.500 milions forçats a repartir entre ells el que sobra del procés col·lectiu de generació de riquesa?

Aquesta és la paradoxa: els que van promoure i mantenen en expansió l'anomenada "civilització del petroli" i la "civilització del consumisme" mundialitzat, que són els majors causants de l'escalfament del planeta, pateixen menys amb els canvis climàtics que els milers de milions d'empobrits que gairebé no hi tenen res a veure. Els més afectats són les persones, famílies, comunitats i pobles que viuen en territoris molt afectats pels processos de colonització moderna (tant la iniciada en el segle XVI, com especialment la planejada en el segle XIX per espoliar Àfrica i part d'Àsia de les seves riqueses naturals), i per les relacions neoliberalment desiguals de l'actual comerç mundialitzat.

Els pobles empobrits tenen dret a un rescabament pel *deute ecològic*, i tenen dret a exigir que els causants de l'escalfament assumeixin les seves responsabilitats: que acceptin implementar canvis profunds en tot el que agredeix i provoca desequilibris en el planeta, i que ajudin els pobles afectats a

afrontar els problemes creats per l'escalfament planetari. Com se sap, si aquests canvis depenguessin de la seva voluntat, mai no es produirien; ans al contrari, gastarien menys recursos per enganyar la humanitat, promovent campanyes de desinformació sobre la tragèdia que s'apropa, presentant-se com a innocents promotors del "progrés". La lluita per la justícia ambiental *necessita ser assumida pels pobles afectats*, construint als seus territoris formes de vida en bona convivència amb la Terra, i forçant els canvis globals necessaris en favor de totes les formes de vida.

4. DH i de la Terra en temps de canvi climàtic

La fam, que encara provoca la mort precoç de moltes persones, especialment nens i ancians, no pot considerar-se una fatalitat, ni fruit de la manca d'iniciativa dels empobrits. Està comprovat que és provocada pel mateix procés de concentració del creixement econòmic capitalista, de manera particular per les empreses que controlen les borses de cereals i mercaderies, que són instruments de la inclusió dels aliments entre les mercaderies lligades a l'especulació financera que domina i desgracia el món actual. Cada augment especulatiu del preu dels grans és un decret de condemna a mort per gana de les persones que no tenen "poder en dòlars" per tenir-hi accés.

Per això, ja es defensa que, de la mateixa manera que l'esclavitud moderna, també *la fam és un crim contra els drets humans*, i com a tal, ha d'"abolir-se", i els culpables, duts als tribunals, jutjats, condemnats i forçats a abandonar les seves pràctiques criminals. Així com ja estan identificats els causants de l'escalfament planetari que causen morts i desplaçaments forçats de persones i greus desequilibris en els processos que manté la vida de la Terra, les seves pràctiques s'han de tipificar com a crims contra els DH i contra els drets de la Terra, i els seus autors, jutjats, condemnats i forçats també a abandonar pràctiques criminals.

És urgent, doncs, que més i més pobles i països reconguin en les seves constitucions republicanes els drets de la natura, de la Pacha Mama, de la Terra. I que les lluites pels DH, afectats pel mateix procés de globalització capitalista neoliberal que danya el medi ambient natural, *les vinculem sempre a la lluita pels drets de la Terra*.